Írta: Új Szó
2007. január 29. hétfő - Módosítás: 2007. január 29. hétfő

OTTHONUNK A NYELV

Elõzõ heti írásunkban bemutattuk az arab nevek magyar átírását befolyásoló két alapvetõ szempontot, mely szerint a 19. OTTHONUNK A NYELV

Elõzõ heti írásunkban bemutattuk az arab nevek magyar átírását befolyásoló két alapvetõ szempontot, mely szerint a 19. század elõtt élt személyek nevét, valamint a hagyományos történeti, vallási és egyéb kifejezéseket a klasszikus nyelv ejtési szabályai szerint írjuk (l. Abbászida-dinasztia; Harun ar-Rasíd – nagyhírû bagdadi kalifa, 8–9. sz.; Muhammad ibn Szaúd – arábiai sejk, 18. sz.), az újabb keletû – azaz a 19–21. századi – névanyag átírásakor azonban már az egyes arab országokban általánosan használt ejtésforma alapján járunk el (l. Gamal Abdel Nasszer – egyiptomi államfõ, 1954–1970; Habib Burgiba – tunéziai miniszterelnök, 1957–1975, késõbb az ország örökös elnöke; Dzsábir el-Ahmed el-Dzsábir esz-Szabáh – volt kuvaiti államfõ).

Az arab nevek nagy része azonban nem közvetlen módon, hanem nyugat-európai (leggyakrabban angol, francia vagy német) közvetítéssel került – és kerül napjainkban is – nyelvünkbe. Ez a tény általában nyomot hagy az illetõ névalakok magyar átírásában, s ilyenkor nem az egyes arab országokban használt ejtésformát, hanem az átadó nyelv kiejtését vagy írásgyakorlatát követjük, pl.: Szaddam Husszein, Jasszer Arafat. Az arab kiejtés szerint a szóban forgó nevek rövid sz-es – tehát Huszein, illetve Jászer vagy Jászir – átiratot kívánnának, a közvetítõ nyelvekben viszont Hussein, valamint Jasser alakban írják – viszont rövid sz-szel ejtik – õket, hogy elkerüljék az esetleges z-s ejtésmódot.

Annak ellenére, hogy a magyarban a gyakori, már gyökeret eresztett arab nevek túlnyomó többségét a szabályzattal összhangban írjuk, bizonyos esetekben nem szabályszerû, hanem hagyományos alakjukban jegyezzük õket. Allah nevének rövid magánhangzós jelölése a magyar írásgyakorlatban például eltér az arabban kialakult közgyakorlattól, ott ugyanis a második szótag hosszú, tehát Alláhnak ejtik. Az -alláh névelemmel végzõdõ személynevekben viszont a magyar átiratban is megmarad a hosszú á, pl.: Abdalláh, Naszralláh stb. S míg a próféta neveként, valamint a modern névanyagban a Mohamed alakot használjuk (l. Mohamed Atta – a 2001-es New York-i terrortámadás egyik végrehajtója), a klasszikusban az írásképbõl kiinduló Muhammad a megfelelõ forma (l. Muhammad ibn Szaúd – arábiai sejk, 18. sz.). Szintén nem szabályszerû, hanem hagyományos alakban írjuk a líbiai vezetõ, Kadhafi nevét, amely a forrásnyelvi ejtésforma szerint Gaddáfi-nak hangzik, az írásképnek megfelelõen pedig Kaddzáfi-nak kellene írnunk.

Az arab személynevek gyakori eleme a névelõ, amelyet kötõjellel kapcsolunk a következõ névrészhez, s mindig kis kezdõbetûvel írjuk. Klasszikus alakja az al, modern alakja pedig az el. Jellegzetessége, hogy a d, dz, n, r, s, sz, t, z hangok elõtt mindig hasonul, ezért jelenik meg például ar- alakban Harun ar-Rasíd nevében, illetve esz- formában Dzsábir el-Ahmed el-Dzsábir esz-Szabáh volt kuvaiti államfõ nevében. A névelõ mellett gyakori része a névnek az ibn, ben, bin (magyarul: ‚fia‘) névelem, amely azt jelzi, hogy a személynév az apa, esetleg a nagyapa vagy a dédapa nevével bõvül (az ilyen típusú névadás oka a származást követõ adatokon túl a személyek pontosabb azonosíthatósága volt). Ezt az elemet mindig különírjuk a név többi részétõl, s ha nem névkezdõ helyzetben áll (pl.: Ben Burka – volt marokkói államfõ), kis kezdõbetûvel jelöljük, pl.: Mohamed ibn Abdalláh ibn Abdal-Muttalíb (Mohamed próféta teljes neve), Oszama bin Láden (szaúdi származású hírhedt terrorista).

Következõ írásunkban az arab eredetû földrajzi nevek és közszók írásgyakorlatával foglalkozunk.

MISAD KATALIN